

פרוטוקול מס' 175
מישיבת ועדה הפנים ואיכות הסביבה
ביום ג', כ"א באדר ב' תשל"ו - 23.3.76, שעה 14.00

נ כ ח ר :

חברי הוועדה: י. ארידור - יו"ר
א. ורדיגר
ב. מואב

מוזמנים: ש. מירון - משרד הדתות

מזכיר הוועדה: י. ברזני

ר ש ט ה : א. אדלר

הצורך הדחוף בהקמת בית-דין
ארצי לגיור (הצעת ח"כ ס. הכהן)

סדר-היום:

הי"ר י. ארידור:

אני פותח את הישיבה, ומביע צערי על שהמזיע, ח"כ מנחם הכהן,

לא מצא לנכון להשתתף בישיבה.

המצב כיום בשטח הגיור הוא שיש גיורים שנעשים ע"י הרב גורן בביה"ד שלו. בתשובתו בכנסת אמר שר הדתות שהדברים מסתדרים באמצעות המכשיר הזה, הוא לא הסביר מדוע אין מקיימים הבטחה שניתנה להקים ב"ד ארצי לגיור.

ש. מירון:

אני רוצה להסביר את המצב החוקי ואת המצב העובדתי, כמו גם את

הפתרון המעשי שישנו כיום לבעיות שנתעוררו.

הסמכות החוקית בענייני גיור והמרה היא בידי ראשי העדות הדתיות. הרבנים אינם מטפלים ישירות בגיור, אלא באמצעות בתי-הדין הרבניים, והדבר אף מצא את ביטויו בתקנות הגיור של בתי-הדין הרבניים, אבל תעודת הגיור ניתנת ע"י ראש העדה. בת"א למשל כל תעודת גיור ניתנת בחתימה של הראב"ד במקום. רק במקומות שבהם אין ראש עדה או רב עיר נותן ביה"ד עצמו את תעודת הגיור. עכ"פ, עקרונית, גם מכוח החוק וגם מכוח הסדר הנוהג, העניין היה תמיד בפיקוח עליון של הרבנים הראשיים. כל התופעה שהוזכרה בכנסת כחריגה ולא-רשמית למעשה איננה כזאת.

הי"ר י. ארידור:

אין ויכוח על כך שהרב גורן עושה מה שהוא עושה כחוק. השאלה היא למה הוא עושה זאת בדרך זו דווקא ולא ע"י ב"ד ארצי לגיור.

ש. מירון:

הגיור כולל ביצוע דברים לאו דווקא בתוך כחלי חדר הדיונים של ביה"ד (ברית, טבילה במקווה). דברים אלה מנוצעים לא ע"י הדיינים עצמם אלא ע"י מזכיר ביה"ד או ע"י צוות של שלושה רבנים המדווחים לביה"ד על הביצוע, ואז ביה"ד נותן את התעודה. גם זה לא דבר חדש ולא דבר יוצא-דופן.

מכל מקום, לא ברור אם ההצעה שהוצעה בעניין הקמת ב"ד ארצי לגיור ניתנת לביצוע מבחינה חוקית או לא.

הי"ר י. ארידור:

לא זאת הבעיה. אפשר להציע חוק שיאפשר זאת.

ש. מירון:

זהו אחד העיכובים כיום בביצוע, כי כל שינוי של הסדרי דת או

הסדר מדיני איננו עניין של מה-בכך.

מכל מקום, לפי החוק כמות שהוא כיום יש בתי-דין איזוריים, ויש ביה"ד הרבני העליון.

הי"ר י. ארידור:

אני מציע שלא תתעכב על הצד החוקי, אלא תביע את עמדת משרד הדתות לעצם העניין: אם רוצים או לא רוצים בהקמת ב"ד ארצי.

ש. מירון:

אבל אי-אפשר להתעלם גם מהצד החוקי. הצעתו של ח"כ הכהן איננה בהכרח ההצעה הטובה ביותר שצריך מיד לגשת לביצועה בלי שיקול

ב. מואב:

תגידו אפוא שאתם מתנגדים.

ש. מירון:

לא אמרתי שאנחנו מתנגדים. צריך לשקול את כל הצדדים, כדי שהוועדה תקבל חסונה שלמה. הבעיה איננה בקבלת מסקנה, אלא צריך קודם כל לדעת את העובדות. והבעיה הראשונה היא כאמור הבעיה המשפטית. אם רוצים לעשות זאת כנסיון - השאלה היא אם צריך לשנות את החוק ולעשות את כל השינויים הללו למען נסיון שמפק אם הוא פותר את הבעיה ומפק אם הוא דרוש.

הי"ר י. ארידור:

בדבריו בכנסת אמר שר הותות שעקרונית הוא מקבל את היסוד של הקמת בי"ד ארצי לגיור. ומבחינה חוקית אומר השר שאי-אפשר לקבל זאת ללא תיקון בחוק.

ש. מירון:

בהמשך דבריו אמר השר שכדי לשנות את החוק צריך להגיע למסקנה שהסוד הוא אמנם הכרחי. זה לא ענין של נסיון גרידא שאפשר לעשותו על סמך הוראה מינהלית פשוטה.

לא כל בתי-הדין עוסקים בגיור, כמו שלא כל בתי-הדין עוסקים בירושות וכו'. יש חלוקה. לא אחדש גם אם אומר שאין מדיניות אחידה, כמו גם בענייני מזונות וכו'. כל דיין שופט לפי מיטב ידיעתו ההלכתית. בסך הכל הבעיות נפתרות. מה גם שלא תמיד הטרגדיה האישיה מצדיקה היענות של ביה"ד רק משום שיש טרגדיה.

הי"ר י. ארידור:

לא זאת השאלה. השאלה היא למה הרב גורן מגייר בצורה כזאת ולא כשהוא עומד בראש בי"ד ארצי לגיור. הרי בהלכה איננו מתערבים. הרב גורן ידוע בין המקילים בענין זה.

א. ורדיגר:

גם הרב עובדיה יוסף הוא בין המקילים.

הי"ר י. ארידור:

למה לא יצרפו אפוא לשני הרבנים הראשיים עוד כמה רבנים שזה יהיה עיסוקם, אנשים שיתמחו בנושא זה של גיור וימצאו את הפתרונות ההלכתיים לקולא?

ש. מירון:

זה המצב למעשה גם כיום. וגם אחרי שיקום בי"ד ארצי לגיור עדיין יהיו תלונות. כי יש היום תלונות גם על הרב גורן, כיוון שלא בכל מקרה אפשר לגייר. היו גם מקרים של גיור שאח"כ באו בטענות למה גיירנו.

החלוקה שהזכרתי בין בתי-הדין איננה כזאת ששולחים את מקרי הגיור למחמירים ומקרים אחרים שולחים לרבנים המקילים. המצב בפועל הוא הפוך. אם יש למשל בעיה של קבלת קראים - רק הרב עובדיה יוסף מוכן לקבלן, ואילו הרב גורן לא מוכן לקבל אותם. בת"א למשל יש מקרים רבים שבתי-הדין עצמם מעבירים את המקרה לטיפולם של הרבנים הראשיים לת"א-יפו. הרב פרנקל מת'א עושה יחסית הרבה יותר ממה שעושה ביה"ד של הרב גורן (אם כי הוא עוסק בתחום אחר, של הקיבוצים). כאן יש אפוא חלוקה ויש פתרונות, והענין פועל. ייתכן גם שאם יהיה בי"ד ארצי אחד לגיור - המצב יהיה קשה יותר, כי אז לא תהיה אפשרות של ערעור.

הגירור יכול להיות בבת-דין מקומיים.
אבל כשיש בעיה קשה בביה"ד המקומי

הי"ר י. ארידור:

- יבואו לפתור אותה בביה"ד העליון.

זה המצב גם כיום, אלא שאין לו
הלבוש החוקי המדוייק הזה.

ש. מירון:

למטרה זו ממש הוקם ביה"ד של
הרב גורן.

א. ורדיגר:

אם יהיה בי"ד ארצי אחד - מה
יהיה על ביה"ד של הרב יוסף ועל

ש. מירון:

ביה"ד של הרב פרנקל?

אפשר להקים את ביה"ד הזה כערכאה
נפרדת לגמרי. כשם שאנחנו אומרים
"ביהמ"ש העליון בשבתו כבי"ד גבוה לצדק", כך יהיה ביה"ד העליון
שישב כבי"ד לגירור. עכ"פ, אם מר מירון טוען שאין בכך צורך - למה חמך
שר הדתות בעקרון?

הי"ר י. ארידור:

מסוים שיש לחץ ציבורי, ומסוים שיש
דעה שאולי בי"ד כזה יוכל לפתור
את הבעיה. גם אני אינני שולל את הרעיון מעיקרי. אם נגיע למסקנה -
לאחר שיהיה בקרוב חידוש ההרכבים וכו' (היום גם אין מספיק די"נים
לכך) - ייתכן שגם אנחנו נמליץ על הקמת בי"ד כזה, ואולי צריך יהיה אז
לדבר לא על בי"ד אחד אלא על שניים.

ש. מירון:

ערכאת ערעור קיימת גם היום.
פרט לאפשרות לפנות לרבנים הראשיים יש גם מצב שמערערים לביה"ד הגדול.
רק בחודש האחרון החליט ביה"ד הגדול לגייר אדם אחרי שביה"ד האיזורי
סירב.

הדבר עדיין איננו סוף-פסק.

וזאת גם עמדתו של שר הדתות. ייתכן כאמור שנגיע להכרה שהדבר הוא
הכרחי, כשהיו בידינו כל הנתונים.

השר אמר בפירוש: אין ספק שיש
בהקמת בי"ד לגירור משום הקלה
ניכרת על הבאים להתגייר, גם אם לאחר מכן עוד יהיו בוודאי תלונות.
ואם השר עצמו אמר שתהיה בכך הקלה ניכרת - למה לא להקים את ביה"ד
הזה? אני לא שמעתי סיבות להתנגדות.

הי"ר י. ארידור:

הבעיה היא שצריך לפתור את
העניין קודם כל מבחינת מבנה
הרבנות, עם שני הרבנים הראשיים וכו'. אנחנו נמצאים היום במצב שאין
בחינות לדיינים, ומספר העומדים בתור הוא קטן מאד. זאת בעיה אחרת,
שאינני רוצה לגלוש אליה אלה. אבל מבחינה אובייקטיבית זה לא ניתן
לביצוע.

ש. מירון:

אני אינני רואה מה הקושי. אם שני
הרבנים הראשיים רוצים להקל, ושר

הי"ר י. ארידור:

הדתות חומך - מה הבעיה בהקמת ביה"ד?

ועדת הפנים ואיכות הסביבה
23.3.76

האם הרב הראשי יכול לשבת כראש ביה"ד
שדרגתו היא איזורית?

ש. מירון:

לא. הוא ישב כראש ביה"ד ארצי.

היו"ר י. ארידור:

אם כך - אי-אפשר יהיה לערער.

ש. מירון:

אפשר. והדיינים לא מוכרחים להיות דיינים
של ביה"ד הגדול. אפשר לתת לביה"ד הזה
סמכות חוקית. אפשר למצוא פתרונות, אם רק רוצים.

היו"ר י. ארידור:

הכנסת יכולה לשנות כל דבר. בפועל,
כשבאים לשנות חוק ולעשות הסדרים - זה
לא הולך כל-כך בקלות, גם אם המחשבה טובה.

ש. מירון:

הבעיה איננה כל-כך פשוטה. אני זוכר
בשעתו שיחה עם רה"מ גולדה מאיר, כשבראש
ענין הגיור עמדו אז אנשים שלא היו בין המקילים. היא שאלה אז: למה
לא יקום ביה"ד ארצי מוסמך שלפניו יבואו כל הדברים הקשים? לי נראה
שביה"ד המיוחד, הנלתי ישיר הזה שהוקם בראשותו של הרב גורן הוקם
לאור המצב המיוחד שהיה אז, והכל קיוו שכאשר הרב גורן יהיה רב ראשי
לישראל - הרבה בעיות ימצאו את פתרונן, כולל הבעיה הזאת. הוא עצמו
הציע אז לטפל במקרים החורגים הללו. אבל אין זה סוד שכמעט כל דייני
ישראל רוצים ויכולים לפעול רק עפ"י ההלכה ולגייר רק עפ"י ההלכה.
זוהי בעיה סבוכה וקשה, משום שיש הגדרות ברורות בהלכה מתי ואיך מותר
לגייר זכרי. וגם המקילים מחפשים דרך במסגרת ההלכה.

א. ורדיגר:

ח"כ הכהן שהעלה את ההצעה - לא מצא לנכון
לבוא היום לישיבה, ואני כשלעצמי חושב שאיננו צריכים להזדרז ולדון
בהצעה הזאת. נכון שמבחינה משפטית הכנסת יכולה לתקן כל חוק. אבל
מבחינת הענין עצמו החפזון לגייר יכול לפעמים לאמלל משפחות. כי
הלי ברליזציה הזאת שדורשים מן הרבנים יש לה שתי פנים. אם הגיור נעשה
בחפזון ובניגוד להלכה, רק בגלל הלחץ הציבורי - התוצאה יכולה להיות
הפוכה. אנחנו צריכים לראות את החמונה בכללותה.

מרבנים לדבר אצלנו על סחבת בבתי-הדין
הרבניים. גם בבתי-המשפט יש סחבת איומה, אבל שם מייחסים זאת למחסור
במזכירים, במזכירות וכו', ואילו כאן מאשימים את הדיינים דווקא. וזה
לא צודק.

לאחר שיש אפוא ביה"ד של הרב גורן, ויש
בעיות המועברות לטיפולו של הרב עובדיה יוסף, יש ביה"ד בח"א שהרכבו
ליברלי מאד, בראשותו של הרב פרנקל - אינני רואה צורך בחפזון בדיון
כביה"ד החדש, ולא צורך בהתלהבות כזאת לשנות את החוק כדי ליצור דבר
שאינני יודע אם הוא יביא לנו את הגאולה. בענין זה אני חושב ששר
הדתות היה אדיב מדי כלפי המציע, והסכים לדברים שאינני חושב שצדיק
היה להסכים להם. אני מציע אפוא לדחות את הדיון בנושא עד לאחר שמשרד
הדתות והעוסקים בדבר יביאו לנו דבר מגובש.

אם אמנם משרד הדתות עומד להציע דבר יותר
מגובש - אני מציע שנדחה את הדיון ונקבע

ג. גואב:

מועד מס יים לדיון הזה.

ב. מואב:

לעצם העניין, אני מסכים שיש כאן סיבוכים, אבל אלה נובעים מעצם המהות של הרבנות ומן העובדה שאין לנו אפיפיורים לפי ההלכה. ואנחנו צריכים לפעול על בסיס המצבהקיים, ולבחון באיזו מידה הקמת בי"ד לגיור תשפר את המצב. כי אני מבין שכולם מעוניינים בכך שהתהליכים יהיו יותר פשוטים מבחינה ביורוקרטית. הקושי הוא בעיקר אישי: איך להרכיב דבר כזה ולתת סמכות בידי אדם אחד ולא בידי אדם אחר. אני כשלעצמי חושב שאפשר למצוא גם כאן מוצא של פשרה, אם כל הנוגעים בדבר יסכימו ביניהם ויבואו לכאן עם הצעה מגובשת איך להקים בי"ד ארצי לגיור.

הי"ד י. ארידור:

אני חושב שאם מתמסרים על הטענה נגד הרבנים שאינם עוזרים לגיור - אחת התרופות למניעת התקפות|כאלה על הרבנים היא בהקמת בי"ד ארצי לגיור, שאז תהיה כתובת.

איש אינו טוען שצריך לגייר מחוץ להלכה. אבל בי"ד כזה לגיור ישמש כתובת המחמחה בענין מסויים. וטבעי הדבר שכאשר יש מוסד מסויים שמתמחה בענין מסויים - הוא מפתח את פעילותו, וגם מבחינה זאת טוב שיהיה מוסד כזה שיפתח את פעילותו וימצא פתרונות. משום כך נראה לי שיש מקום להקמת בי"ד כזה, ובמהירות.

אני מוכן לקבל את הצעת ח"כ מואב ולדחות את הדיון למועד מאוחר יותר, אם אמנם בדעת משרד הדתות להביא לנו בקרוב הצעת חוק מחאימה. אם לא - נציע אנו הצעת חוק משלנו.

ש. מירון:

אני כשלעצמי חושב שיש לגבש הצעות. אבל הנעיה איננה של משרד הדתות בלבד אלא גם של הרבנים הראשיים.

הי"ד י. ארידור:

אם כך - אולי טוב דווקא שוועדת הפנים לא תחכה עד שאחם תגבשו הצעה ביחד עם הרבנים הראשיים, אלא נמליץ מראש, כדי שיהיה לחץ כלשהי בענין זה גם על הרבנים הראשיים.

ש. מירון:

זה טוב אולי לשלב מאוחר יותר. עצם העובדה שהנושא נמצא בוועדה כבר מספיקה מבחינת לחץ כזה. מכל מקום, הבעיה איננה של התייעצות פנימית במשרד שאפשר לסיים אותה בישיבה אחת או שתיים. הדבר מסובך יותר. אבל לטווח ארוך יותר, עם החלטה של הוועדה הזאת שתזרז גם את המשרד וגם את הרבנים הראשיים לגבש דבר מסויים - ייתכן שאפשר יהיה להיענות להצעה.

א. ורדיגר:

אי-אשר להחלטה גם מהמזב הפרטונלי של הרבנות הראשית, ועלינו להיות ריאליים. איננו יכולים ע"י החלטה של ועדת הפנים לשנות את היחסים שבין שני הרבנים הראשיים. הענין צריך באמת בירור יסודי שרק שר הדתות (לא המשרד אלא השר אישית) יכול להיכנס אליו. עכ"פ, אני מזהיר מפני קבלת החלטות שיגרתיים בנושא כה רגיש, כשאנו יודעים מראש שהחלטה שלנו לא תזיז את העניינים אף כמלוא הנימה.

לכן הייתי מציע לתת שהות, אולי שלוש חודשים, עד ששר הדתות יגיד לנו שהמצב בשל החלטה. לא הייתי רוצה שנקבל כאן החלטות שאי-אפשר לבצע.

ג. מואב:
בשלב זה, גם כדי להמריץ את הרבנים הראשיים שיקבעו עמדה בעניין, חשוב שיהיה סיכום-ביניים כלשהו של הוועדה שיועבר הן לידיעת השר והן לידיעת הרבנים הראשיים.

היו"ר י. ארידור:
נשלח מכתב גם לשר הדתות וגם לרבנים הראשיים שהוועדה דנה בנושא, שלבר בשלב זה היא רואה בחיוב את ההצעה, אבל עדיין ממשיכה בדיונים.

א. ורדיגר:
אני מבקש להסתייג ממכתב כזה, ואם הוא יישלח - אני מבקש לציין בו במפורש שח"כ ורדיגר לא הסכים. השר עצמו אמר שהקשיים אינם ענייניים אבל יש בעיות שצריך לפתור אותן. אני מציע להסתפק בכך שמר מירון ימסור לשר הדתות על הישיבה של היום, ויגיד שמתגבשת בוועדה דעה שיש צורך בהקמת בי"ד ארצי כזה לגיור, אבל לא נכתוב על כך לרבנים הראשיים.

ג. מואב:
אפשר לכתוב לשר הדתות, ובאמצעותו לפנות לרבנים הראשיים.

היו"ר י. ארידור:
לא. אין זה לכבודה של הוועדה לא לפנות ישירות לרבנים הראשיים. נפנה אליהם, ונראה מה עמדתם.

א. ורדיגר:
אני מציע שנמסין את היו"ר להיפגש עם הרבנים הראשיים ולשוחח אתם בנושא זה. למה לנו המלה בתובה כאן? והיו"ר ימסור לנו על החרשמותו מן הפגישה הזאת.

היו"ר י. ארידור:
אני מסכים. עם הרבנים הראשיים אשוחח, ולשר הדתות אכתוב שמתגבשת דעה כזאת בוועדה, ונמסין בדיון אחרי הפגרה.

מחליטים: לקבל את הצעת היו"ר.